3/5/84

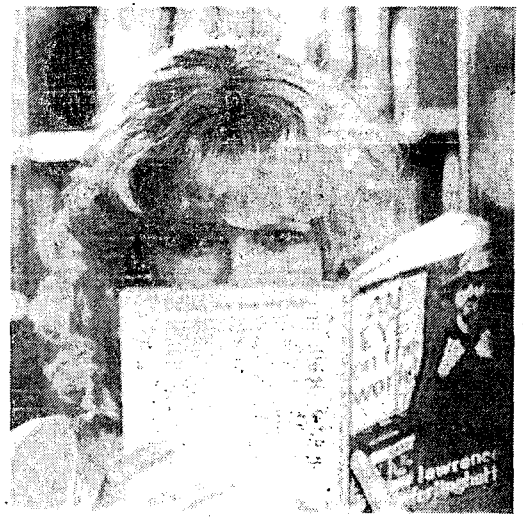

Η Τζούλι Γουώλτερς ήταν καί στό θέατρο καί στόν κινηματογράφο ή θαυμάσια πρωταγωνίστρια τού «Εκπαιδεύοντας τήν Ρίτα». Επιτυχία καί στήν σκηνή καί στήν όθόνη.

Συνομιλία μέ έναν δημοφιλή ήθοποιό

Κώστας Καρράς: Τό θέατρο άπαιτεί θυσίες καί δουλειά

Επιβάλλεται ή συνεργασία πρωταγωνιστών.- Η τηλεόραση προσφέρει, άλλά έχει καί κινδύνους

Πάλι ό Κώστας Καρράς μαζί μας. Ο γνωστός πρωταγωνιστής τού θεάτρου καί τού κινηματογράφου, μαζί μέ τόν Κώστα Βουτσά καί μιά πλειάδα ήθοποιών πρώτης γραμμής, παρουσιάζουν σέ κινηματοθέατρο τής πόλης μος μιά ξεκαρδιστική φάρσα πού συγκεντρώνει μεγάλους όριθμούς θεατών.

Ο Κώστος Καρράς, πού τόν έχουμε χειροκροτήσει σέ έπιτυχίες, δίπλα στή Λαμπέτη, ή μέ τίς δικές του δουλειές σάν τό «Κόκκινα τριοντάφυλλα γιά μένα» καί τό «Ημερολόγιο ένός τρελού», πού έχει παίξει σέ δεκάδες ταινίες, άρχίζει τή συνέντευξη μόνος του, μέ μιά πηγαία διάθεση νά μιλήσει γιά τήν τωρινή δουλειά τους:

–Αγαπώ τή Θεσσαλονίκη, μέ τήν όποία έχω δεσμούς καί παιδικούς φίλους, τόσο πού νά νοιώθω ότι έχω συγγενείς μου έδώ. Τήν άγαπώ άκόμη γιατί πάντοτε μέ τίμησε καί νομίζω ότι τήν τίμησα κι έγώ. Τώρα παρουσιάζουμε μέ τόν Κώστα Βουτσά καί μέ άλλους πρώτους ήθοποιούς μιά ποράσταση πράζας ξεκαρδιστική καί έπιτυχημένη όπου όλοι παίζουμε βασικούς ρόλους. Είναι μιά παλιά κωμωδία τού Καρπέτα πού έχει διασκευασθεί σέ σύγχρονο έργο. Ολα συμβαίνουν σέ μιά νύχτα, σέ μιά βίλα. Εγώ τρογουδάω καί ένα τραγούδι πού έγραψε ό Χατζηνάσιος, προσφορά γιά τήν παράστοση πού σκηνοθέτησε ό Παπανικολάου κι έκανε τά σκηνικά ό Μαριδόκις.

Η πορόσταση, λοιπόν, θά μπορούσαε νά πεί κανείς είναι μιά όμαδική δουλειά, μέ όνάματα δημοφιλή σάν τής Ελενας Ναθαναήλ, τής Βίλμας Κύρου, τής Μπέτυ Μοσχονά καί ταύ Νίκου Δαδινόπουλου, μαζί βέβαιο μέ τό Βουτσά καί τάν Καρρά. Κι άπό κεί ξεκινάει καί ή πρώτη μας έρώτηση:

–Ανήκεις σ' ένα θίασο πρωταγωνιστών. Νομίζεις ότι αύτό άποτελεί μιά άπό τίς λύσεις γιά νά δημιουργηθεί μιά καλή θεατρική δουλειά σήμερα στήν Ελλάδα;

–Νομίζω ότι έπιβάλλεται πιά αύτού τού είδους ή συνεργασία άξιών στό θέατρο. Μέ τάν τρόπο αύτό θό ξεπεραστεί ή κρίση, ή μεγόλη κρίση πού έρχεται καί παύ θά έλθει σίγουρα.άν δέν ένωθούμε. Μιλάω βέβαια γιά οίκονομική κρίση καί όχι καλλιτεχνική. Καί ή ένωση αύτή τών δυνάμεων έπιβάλλετοι κατά κάποιον τρόπο άπό τό κοινό. Αύτό φαίνεται καθαρά καί άπό τό δικό μας παρόδειγμο, άπό τό ότι ένας θίασος πωτανωνιστών ή μεγάλο καί συζητήσιμο καί όκόμη έχει πολλές οίτιες, όπως θά έχει καί πολλές συνέπειες. Τό έρώτημα πού άκολουθεί είναι:

–Ποιά νομίζεις ότι είναι ή θέση τών νέων ήθοποιών στό σημερινό κόσμο τού θεάτρου, κινηματογράφου, τηλεόρασης; Είναι καλύτερες οί συνθήκες, εύκολότερες άπό άλλατε, γιά τήν άνσδο ένός νέου;

–Νομίζω εύκολότερες καί πιό προσοδοφόρες, σέ σύγκριση μέ τίς συνθήκες πού άντιμετωπίζομε έμείς ότον είμασταν νέοι. Εχει γίνει όμως καί κακό, γιοτί οί νέοι (πολλοί άπό αύτούς) παίζοντας στήν τηλεόραση, έχουν μετά άξιώσεις τεράστιες. Αύτό είναι άσύμφορο γιά τούς θιάσους, άλλά είναι καί άδικο γιά τούς άλλους ήθοποιούς. Πιστεύω ότι οί νέοι θά πρέπει νά δείξουν περισσότερη σύνεση. Τό θέατρο θέλει θυσίες, θέλει συνεχή σκληρή δουλειά. Οί συνθήκες πού προσφέρονται σήμερα στούς νέους ήθοπσιούς είναι έκπληκτικές σέ σύγκριση μέ όσα περάσαμε έμείς. Καί οί συνθήκες αύτές δημιουργήθηκον καί στόν οίκονομικό τομέα καί στό συνδικαλιστικό.

–Κατά πόσο ή διαμάχη θιασσρχών καί ήθοπσιών θά όδηγήσει σέ μικρούς θιάσους καί κατά πόσο αύτό θά θλάψει ταύς νέους άπό άποψη δουλειάς άνεργίας;

–Υπήρχε πάντα καί θά ύπάρχε ή σχέση έργοδότη-έργαζόμενου. Ο έργαζόμενος πάντα θά ζητάει καί ό έργοδότης πάντα δέν θά αύξάνει τά έξοδά του. Πρίν χρόνια στή Γαλλία είχαν μιά τέτοια διαμάχη καί μιά μεγάλη άπεργία. Τότε τό κράτος δημιούργησε μιά αειρά άπό δημοτικά θέατρα καί βρήκαν οί ήθοπαιοί δουλειά. Νομίζω ότι κάτι τέτοιο πρέπει νό γίνει κι έδώ, νά δημιουργηθούν περισοότερα θέατρα. Βλέπω ότι αύτό άρχισε νά γίνεΓαι. Πιστεύω ότι σ' όλες τίς διαμάχες αύτού τού είδους βρίσκετοι πάντοτε λύση. Πάντως, πρέπει νέ τονιοθεί ότι οί ύπερβολικές άπαιτήσεις, ίδίως τών νέων, Νομίζω λιγότερα άπό ένα νέο ήθοποιό.

–Καί ό Κώστας Καρράς συνεχίζει πάνω στά ίδια θέμα μέ είλικρίνεια καί σοβαρότητα:

–Οί παράλογες άπαιτήσεις θά δημιουργήσουν προθλήματα κοί στούς νέους, άλλά καί στούς πολιότερους ήθοπσιούς. Στούς νέους θά δημιουργήσει άνεργία. Στούς παλιότερους δυσκολίες στό νά κάνουν μεγολύτερους θιόσσους καί ν' άνεθάσουν τό έργα πού θό ήθελαν. Ωστόσο, θά ήθελο νά πώ ότι τέτοιες καταστάσεις γίνανται καί ξαναγίνονται, άλλά τό θέατρο προχωρεί

–Ποιά είναι ή γνώμη σου γιά τή θεατρική άποκέντρωση, έτσι όπως γίνεται; Θά είχες νά προτείνεις καλύτερες λύσεις;

–Πιστεύω ότι άρχισαν νά γίνονται θετικά θήματα. Αλλά τά θήματα νά τρων έξω όπό τό κέντρο τής Αθήνας, έξω όπό τήν Αθήνα. Η θεατρική άποκέντρωση είναι μιά λύση, άλλά καί ένας άγώνας πού κρατάει άρκετά χρόνια καί πού όρχισε νά δίνει άποτελέσματα. Ρωτούμε τόν Κορρά:

–Ποιά είναι ή γνώμη σου γιά τή θεατρική άποκέντρωση, έτσι όπως γίνεται; Θά είχες νά προτείνεις καλύτερες λύσεις;

–Πιστεύω ότι άρχισαν νά γίνονται θετικά θήματα. Αλλά τά θήματο νά

Κώστας Βουτσάς καί Κώστας Καρράς: συνένωση δυνάμεων στό «Ελα νά δείς».

εξελιχθούν σέ θόδην. Βασικά, όλα θά γινόταν καλύτερα άν τό κράτος έδινε καλύτερες έπιχορηγήσεις. Πι-

–Θά πήγαινες νά προσφέρεις τίς ύπηρεσίες σου σ' ένα περιφερειακό θέατρο;

–Πιστεύω ότι αύτούς τούς θιάσους πρέπει νά γίνει καί τούς κάνουν νέοι, πού έχουν όρμή καί πάθος καί σχέδιο. Εγώ ζηλεύω καί έκτιμώ πολλές όπό τίς δουλειές πού γίνονται όπό νέα παιδιά. Τίς ζηλεύω άλλά δέν νομίζω ότι μπορώ νά μετάσχω σέ κάτι τέτσιο κι αύτό γιατί έγώ είμαι πιό κατεστημένο. Αν μού τό πρότειναν θό πήγαινα, άλλά πιστεύω ότι δέν θό τούς πρόσφερα τίποτε, ένώ έκείνοι θό μού πρόσφερον πολλά. Μέ χαρά θά πήγαινα, γιατί πιστεύω ότι μερικές άπό τίς δουλειές αύτές πού γίνονται είναι κατοπληκτικές. Τίς θαυμάζω καί τούς λέω «μπράθο». Πιστεύω ότι όλες αύτές οί καλές προσπάθειες πρέπει νά ένισχυθούν άπό τήν Εργατική Εστία καί μέ καλύτερη έπιχορήγηση.

Οί δύο όθόνες

Είναι πλήθος οί έλληνικές ταινίες στίς όποίες έχει πάρει μέρος ή έχει πρωταγωνιστήσει ά.Κώστας Καρράς. Καί τίς θλέπουμε τώρα συνεχώς στήν τηλεόραση. Επίσης, έχει παίξει καί στήν τηλεόραση, όπου καί τώρα έμφανίζετοι. Τόν ρωτούμε:

–Πόσο πιστεύεις ότι θοηθάει ή τηλεόραση έναν ήθοποιό στήν προθολή του; Εαύ παρουσιάζεις τώρα στήν τηλεόραση ένα παιχνίδι, θεωρείς ότι αύτό είναι θετικό γιά τήν καριέρα σου και γιατί τά κάνεις;

–Αύτό τό παιχνίδι πού παρουσιάζω τώρα στήν τηλεόραση δέν είναι ούτε θετικό, ούτε άρνητικό γιά τήν καριέρα μου. Τό κάνω γιά τά χρήματα πού παίρνω. Η τηλεόραση δίνει καί χρήματα καί προθολή. Σέ σήριαλ έπαιξα λίγο. Δέν μού είχαν προτείνει. Παρουσιάσθηκε όμως μιά παράστασή μαυ, «Τό ήμερολόγιο ένός τρελού» καί αύτά τό θεωρώ θετικό. Γιά τά παιχνίδι, πάντως, πού παρουσιάζω θά ήθελα νά πώ ότι γιά τόν ήθοποιό παρουσιαστή έχει πιό πολλές δυσκολίες άπ' ότι ένας θεατρικός ρόλος. Κι αύτό γιατί πρέπει νό έχεις έτοιμότητα καί άκόμη νά φαίνεται ό σεθασμός πού έχεις πρός τό κοινό.

–Οσον άφορά στό τί προσφέρει ή τηλεόραση στόν ήθοποιό, ό

–Τί γνώμη έχεις γιά τό σημερινά έλληνικά κινημαγράφα καί γιατί δέν σέ θλέπουμε όσο συχνά σέ θλέπαμε παλαιότερα; Δυσκόλεψαν οί σκηνοθέτες ή δυσκόλεψες έσύ;

–Εκανα πρόσφατα μιά ταινία, τά «Καμάκια» καί έσπασον τά τομεία. Εγώ ποτέ δέν ήμουνα ό έμπορικός ήθοποιός τού κινηματογράφου. Καί οί σκηνοθέτες τώρα προτιμούν τούς νέους. Μού έδειξαν διάφορα σενάριο, άλλά δέν μού άρεσαν. Τώρα θά κάνω δύο ταινίες μέ ένα νέο σκηνοθέτη, τό Νίκο Ζαθατίνο, η μιά θό γίνει τό κολοκαίρι καί ή άλλη ίσως τό φθινόπωρο. Στή μία άπό τίς δύο είναι ή ίστορία ή μάλλον ή σχέση ένός ζευγσριού ύστερα άπό μιά συμβίωση είκοσι χρόνων. Πόντως, σήμερα ό κινημαγρόφος είναι δύσκολος, έγινε δύσκολος άπό τότε πού πέθανε ό Φίνος καί διαλύθηκον όλα. Ακόμη καί σήμερα θλέπουμε τοινίες τού Φίνου καί μός γοητεύουν, νοιώθουμε μιά νοσταλγία. Βέβαια, ή έποχή άλλαξε. Αλλά καί στά χρόνια τού Φίνου άλλαζαν οί έποχές, άν σκεφτεί κονείς πόσα χρόνια γύριζε ταινίες, άλλά έκείνος είχε μιά ίκανότητα νά προσαρμόζεται μέ τίς άλλαγές τών έποχών.

–Μήπως είναι ή τηλεόραση πού άλλαξε τά πράγματα;

–Ο Φίνος γύριζε ταινίες καί όταν ύπήρχε τηλεόραση. Αλλά δημιουργούσε πάντα. Ητον ό μπρσστάρης. Οταν πέθανε έκείνος, διαλύθηκαν όλα. Ωστόσο, θέλω νά πώ ότι ύπάρχουν σήμερα ταλαντούχοι καί καταξιωμένοι οκηνοθέτες πού θά μπορούσαν νά κάνουν μιά όμάδα καί νά δημιουργήσουν καλό κινηματογράφο.

Τελειώνοντας

Η συζήτηση μέ τόν Κώστα Καρρά πάει πρός τό τέλος της. Τόν ρωτούμε τί θά κάνει τό καλοκαίρι. Μάς λέει άτι έτοιμάζει οτά θερινά «Φλορίντα» ένα άμερικάνικο μιούζικαλ τών Κόλμαν καί Στιούαρτ «Οχι καί μέ τή γυναίκα μου».

–Οταν έλθουν οί Θεσσαλονικείς στήν Αθήνα, άς έλθουν νά τά δούν. Τούς εύχαριστώ γιά τή χαρά πού μάς δίνουν μέ τό νά έρχονται τώρα στό θέατρα, άλλά καί μείς τούς δίνουμε. Τελειώνοντας θά ΄θελα νά πώ ότι ή συνεργσσία μου μέ τόν Κώστα Βουτσά,

Κοινός έχθρός: ή τηλεόραση

Ο «πόλεμος» θεάτρου καί κινηματογράφου έχει πλέον τελειώσει

Κανείς δέν θυμάται τίς παλιές διαμάχες τους γιά πιστότητα

Ποιός δέν θυμάται τήν έποχή πού γινόταν μεγάλος θόρυθος γύρω άπό τήν σωστή σχέση θεατρικού έργου καί ταινίας; Οποτε ένα θεατρικό έργο, παλιό ή καινούργιο, μεταφερόταν στόν κινηματογράφο, άκούγονταν παράπονα καί άπό τίς δύο μεριές: οί άνθρωποι τού θεάτρου παραπονιόταν γιά κάθε λέξη ή χειρονομία κοθόταν ή άλλαζόταν, ένώ άπό τήν άλλη μεριά οί άνθρωποι τού κινηματογράφου παραπονιόταν γιά τό έρμαφρόδιτο άποτέλεσμα.

Βέθαια, ύπήρχαν κάποιες έξαιρέσεις, όπως στήν περίπτωση πού ό Κοκτώ γύρισε ό ίδιος σέ ταινία τό θεατρικό του έργο «Οί τρομεροί γονείς». Σέ όλες τίς άλλες όμως περιπτώσεις οί συζητήσεις άγρίευαν, μέ τό ίδιο πάθος είτε έπρόκειτο γιά Σαίξπηρ ή γιά Μπέρναρντ Σώου. Τώρα, ώστόσο, κανείς δέν φαίνεται νά νοιάζεται καί όλη ή συζήτηση πού, πιθανώς, νά γίνει είναι ότον διαπιστωθεί ότι ή ταινία δέν έκμεταλλεύτηκε κάποιο πλεονέκτημα, κι όχι αέ γενικές άρχές.

Γιοτί έγινε αύτό; Βσσικά καί κύρια, γιατί τόσο τό θέστρο όσο καί ό κινηματογρόφας, δηλαδή οί άνθρωποι πού τά ύπηρετούν, ξέρουν ότι σήμερα κάνουν έναν άγώνα έπιθιώσεως άπέναντι σέ έναν κοινόν έχθρό: τήν τηλεόραση. Ετσι πιστεύουν ότι όλα τά άλλα είναι λεπτομέρειες. Μιά ΄ευέτερη οίτία είναι ότι οί σημερινοί άνθρωποι τού κινηματογράφου έχουν άλλάξει άπόψεις ώς πρός τά τί είναι αύστηρά κινηματογραφικό καί ό πειραματισμός σέ νέες μορφές έκφρασης έχει προχωρήσει παλύ. Αν, δηλαδή, σήμερα κάποιος σκηνοθέτης θά ξανογύριζε τό «Βαθιά γαλάζια θάλασσα» τού Ράττιγκαν, δέν θά τόν πείραζε άν γύριζε όλο τό φίλμ μέσα σέ ένα δωμάτιο, ένώ παλιά κότι τέτοιο θά φανόταν θορετό.

Υπάρχει όμως καί μιά άλλη αίτία πού τώρα πιά δέν ναιάζονται καί πολύ αί άνθρωποι τού θεάτρου γιά τήν τύχη πού θά έχουν αί οκηνικές δημιουργίες

θαλασσα» του Ρέτ Μπάτλερ, δεν θα τον πείραζε αν γυρίζοντο ολο τα φιλμ μεσα σε ένα δωμάτιο, ένώ παλιά κάτι τέτοιο θά φανόταν βαρετά.

Υπάρχει όμως καί μιά άλλη αίτία πού τώρα πιά δέν νοιάζονται καί πολύ οί άνθρωποι τού θεάτρου γιά τήν τύχη πού θά έχουν οί σκηνικές δημιουργίες όταν θά γυριστούν σέ φίλμ: ή αίτία αύτή είναι ότι τώρα ή μεταφορά θεατρικών έργων στόν κινηματογράφο γίνεται όλο καί πιό σπάνια. Στίς δεκαετίες του 1930, 1940 καί 1950 ή μεγάλη πλειοψηφία τών ταινιών βασίζονταν σέ θεατρικά έργα ή σέ μυθιστορήματα. Τά πρωτότυπα σενάρια δέν ήταν πολλά. Τώρα τά πράγματα είναι διαφορετικά. Οχι ότι κάποια θεατρικά έργα δέν γυρίζονται σέ φίλμ, άλλά αύτά είναι λίγα.

ΤΑ ΑΣΤΕΡΙΑ

Λίγα, λοιπόν, τά τωρινά φίλμς πού βασίζονται σέ θεατρικά έργα. Καί κυρίως αύτά είναι μιούζικαλς, όπως ή «Αννι», τό «Καλύτερο μικρό πορνείο τού Τέξας», «Οί πειρατές τού Πεζάνς» είναι μερικά παραδείγματα, όπου έγινε προσπάθεια μέ καλούς σκηνοθέτες ή γνωστούς ήθοποιούς, έμπορικούς, νά δημιουργηθούν κινηματογραφικές έπιτυχίες.

Ακόμη θά πρέπει νά άναφερθούν ή «Χρυσή λίμνη» όπου έπιστρατεύτηκαν ήθοποιοί όπως ό Χένρυ Φόντα, ή κόρη του Τζέην καί ή Κάθρην Χέπμπορν, ή τό «Μπάντυ Μπάντυ» όπου έπαιζε τό θαυμάσιο ντουέτο Τζάκ Λέμμον - Γουώλτερ Ματτάου κι άκόμη τό «Πλούσια καί διάσημη».

Η ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ

Τό πρόβλημα είναι πάλι: ποιός έχει τήν πατρότητα ή μάλλον ποιός δίνει τήν έπιτυχία σέ ένα τέτοιο έργο; Βέβαια, τά τελευτοία χρόνια οί σκηνοθέτες θεωρούνται οί σουπερστάρ τού θεάματος. Αλλά είναι πάντα έτσι; Υπάρχουν περιπτώσεις όπως στήν «Χρυσή Λίμνη» όπου, όπωσδήποτε άποφασιστικό ρόλο στήν έπιτυχία έπαιξε τό γεγονός ότι τρία μεγάλα άστέρια ένοάρκωναν τούς ρόλους.

Καί βέβαια πού άλλού νά άποδώσει κανείς τήν έπιτυχία τού «Εκπαιδεύοντας τήν Ρίτα» παρά στόν Μάικελ Καίην καί τή Τζούλι Γουώλτερς; Καί δέν πρέπει νά είπωθεί τό ίδιο γιά τήν «Παγίδα θανάτου» μέ τόν Καίην καί τόν Κρίστοφερ Ρήβ, όπου όμως ύπήρχε καί ένας σκηνοθέτης οάν τόν Λιούμετ; Καί ός μή ξεχνούμε παλιότερες έπιτυχίες οάν τό «Σλούθ» όπου ό Καίην καί ό Λώρενς Ολιβιέ ήταν δύο περίφημοι έρμηνευτές. Ετοι ή άπάντηση δέν μπορεί νά είναι ξεκάθαρη γιά τό ποιός πρέπει νά πάρει τό μπράβο γιά μιά θεατρική έπιτυχία πού γίνεται καί κινηματογραφική έπιτυχία.

ΚΙ ΑΛΛΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Εκείνο πού έχει έπίσης ένδιαφέρον είναι όταν ό ίδιος σκηνοθέτης κόνει ένα έργο καί στό θέατρο καί στόν κινηματογράφο. Κονείς δέν ξεχνάει πόσο μεγάλη έπιτυχία ήταν τό έργο τού Τέννεση Ούίλλιαμς «Λεωφορείο ό πόθος» πού καί στήν ακηή καί στήν άθόνη σκηνοθετήθηκε άπό τόν Ελία Καζάν καί μάλιστα μέ τόν ίδιο πρωταγωνιστή, τόν Μάρλον Μπράντο στίς μεγάλες δόξες του.

Κάτι άνάλογο πρόσφατο μέ τόν Ράμπερτ Αλτμαν πού γύρισε σέ ταινία τό έργο τού Εντ Γκράτζυκ «Γύρνα πίσω. Τζίμυ Ντήν» πού είχε σκηνοθετήσει μέ πολλή έπιτυχία καί στό θέατρο. Καί στίς δύο περιπτώσεις είχε χρησιμοποιήσει σχεδόν τά ίδια κάστ. Στό φίλμ δέν θέλησε νά προσθέσει καθόλου κινηματογραφικά τρύκ. Καί ή δουλειά της μεταφοράς έγινε τόσα έπιδέξια καί όμορφο, ώστε κανείς δέν νοιάστηκε νά μιλήσει γιά τό άν καλύτερη ήταν ή ταινία ή τό θεατρική έργο, ή παράσταση.

Υπάρχουν καί περιπτώσεις οπου τό θέατρα συναντάει τόν κινηματογράφα στά μισά τού δρόμου. Καί δέν ύπάρχει λόγος νά έκπλαγεί κανείς γιατί ή «Προδασία» τού Χάρολντ Πίντερ πέτυχε τό ίδιο στόν κινηματογράφο καί ατά θέατρο. Γιατί νά έκπλαγεί άφού ή θεατρική δομή τού έργου είναι σέ μεγάλα βαθμό...κινηματογραφική: αύτό φαίνεται άπό τό ότι τό έργο άπατελείται άπό μιά σειρά μικρών σκηνών σέ διάφορα μέρη, πράγμα πού σημαίνει ότι ή άντίστοιχη ταινία έχει πολλές εύκαιρίες «άναίγματος».

Εκείνο πού πρέπει νά πεί κανείς σά γενικά συμπέρασμα είναι ότι, κατά κονόνα, τά καλά θεατρικά έργα γίνονται καί καλά φίλμς, ένώ τά μέτρια θεατρικά έργα τίς πιό πολλές φορές δίνουν μέτριες ταινίες, άλλά πολλές φορές σηκώνουν θελτίωση. Καί ένα άλλο συμπέρασμα είναι ότι σήμερα πιά δέν μπορούμε νά πούμε, μέ τήν ίδια σιγουριά πού τό λέγαμε άλλοτε, τί είναι έκείνο πού ξεχωρίζει ένα θεατρικό έργο άπό μιά ταινία, δηλαδή σέ τί συνίσταται ένα θεατρικό έργο καί σέ τί ένα κινηματαγραφικό έργα. Καί ίσως νά μήν χρειάζεται καί τόοος πονοκέφαλος: κινηματογραφικό έργο είναι κάθε ταινία πού μπορεί νά κρατήσει εύχάριστα (μέ τήν εύρεία έννοια τής λέξης) ένα θεατή δύο ώρες μέσα στήν ακατεινή αίθουσα τού κινηματογράφου.

Τό ξένο ποίημα

ΣΑΝΤΑ ΤΕΡΕΖΑ

Εάν Κύριε

Εάν Κύριε ή άγάπη σου γιά μένα είναι δυνατή
σάν κι αύτή πού μέ δένει μαζί σου
τί μέ κρατά τόσο μακριά Κύριε μου άπό Σένα
τί Σέ κρατά τόσα μακριά Κύριε μου άπό μένα;

Τάτε ψυχή μου ώ τί έπιθυμείς.
Κύριε έγώ πού σ' έχω έκλεκτό μου
θάθελα νά σέ δώ.
Τί φόβοι όκόμη σε κατέχουν.
Τό μόνο έκείνο πού φοβάμοι είναι μή σέ χάσω.

Επικαλούμοι τής άγάπης τήν όλοκληρωτική κατάκτηση.
Κύριε, κάνε τήν ψυχή μου κατοικία σου
κι έγώ θά φτιάσω μιά φωλιά γλυκειά τόσο
γιά ένα Θεό πού δέ θά 'ναι πολύ φτωχιά.

(Μετ. Στεφ. Κατσομπής)

Μετανάστες καί πρόσφυγες καλλιτέχνες

Τότε πού έγκατέλειψαν οί μούσες τόν Χίτλερ

Αλληλεπιδράσεις τής ζωγραφικής μεταξύ Αμερικανών καί Εύρωπαίων

Η Αμερική έχει έπηρεάσει τήν εύρωπαϊκή τέχνη –ή μάλλον ή άμερικανική ίδέα– τήν έχει έπηρεάσει μέ τήν έννοια τού Νέου Κόσμου, τής Γής τής Επαγγελίας, τής Παρθένας Ερημιάς, τής Γής τών Εύκαιριών, μέσα στόν είκοστό αιώνα. Στόν πίνακα τού Πικάσο γιά τά μπαλέτα «Παρέλαση» ό έρμηνευτής εἰκονίζεται έγκλωβισμένος σ' έναν χαρτονένια ούρανοξύστη, έχαντας στό κεφάλι του ένα καπέλο σά φουγάρο καί στά πόδια του ποπαύτσια τών κάου-μπόυς.

Από τά κόμικς μέχρι τήν τζάζ καί άπό τά φίλμ μέχρι τήν κόκα - κόλα, κάθε άμερικανική εἰκόνα έχει έπηρεάσει τήν δυτική τέχνη στό σύναλό της. Αλλά, φυσικά, κάπου 360 χρόνια ή Αμερική είχε δεχτεί έκατοντάδες χιλιάδων Εύρωπαίους, άνθρώπους πού κυνηγούσον μιάν εύκαιρία ή πού ήταν ἰδεαλιστές, πού ζητούσαν καλύτερη ὑλική ζωή ή μιά καινούργια καθαρή ζωή. Καί ήταν φυσικό ή Αμερική, γιά πολλές δεκάδες χρόνων νά δέχεται σ' όλους τούς τομείς, έπομένως καί στόν πνευματικά καί στόν καλλιτεχνικό, τά γαύστα καί τίς μόδες τών Εύρωπαίων. Η μεγάλη όναταραχή τού είκοστού αἰώνα δημιούργησε πολλά φαινόμενα άνταλλαγής μεταξύ τών δύο ἠπείρων. Ετοι ή μεγάλη έξοδος τών Εύρωπαίων πρός τήν Αμερική τήν δεκαετία τού 1930 καί στά χρόνια τού πολέμου μετέφερε στόν «νέα κόσμο» ένα πλήθος άπό πνευματικούς άνθρώπους καί καλλιτέχνες τής Εύρώπης πού όπωσδήποτε έπηρέασαν τούς Αμερικανούς ή τουλόχιστον έδρασαν σάν «καταλύτες» γιά τή δημιουργία μερικών «-ισμών» στίς Ηνωμένες Πολιτείες. Από τήν άλλη μεριά στίς δεκαετίες τού 1960 καί 1970 οί Αμερικανοί καλλιτέχνες έγιναν γνωστοί καί άποδεκτοί όπό τήν Εύρώπη, πράγμα πού συνεχίζεται άλλά μέ μικρότερη όρμή.

Η φυγή τών Εύρωπαίων

Οί άριθμοί τών Εύρωπαίων καλλιτεχνών πού κατέφυγαν στήν Αμερική στίς δεκαετίες τού 1930 καί τού 1940 ήταν σχετικώς μικροί.

Η Αμερική έγινε τότε «ή παγκόσμια πρωτεύουσα τής τέχνης». Σέ μιά έκθεση τού 1942 ὑπάρχει μιά άναμνηστική φωτογραφία πού σ' αύτήν εἰκονίζονται μαζί οί Μάττα, Ζάντκιν, Τανγκύ, Ερνστ, Σαγκάλ, Λεζέ, Μπηπτόν. Μοντριάν, Μασόν, Μπέρμαν καί άλλαι. Η μετανάστευση γινόταν μέ διαφόρους τρόπους. Γιά παράδειγμα ὁ ζωγράφος Βίλεμ Ντέ Κούνινγκ, πού τόν τελευταίο καιρό μιά όναδρομική του έκθεση περιοδεύει στήν δυτική Εύρώπη, πήγε στήν Αμερική τό 1926 σάν ναυτικός καί στήν άρχή έξησε κάναντας τόν έλαιοχρωματιστή. Αφησε τήν Ολλανδία γιατί τόν έναχλούσε ὁ έπαρχιωτισμός καί ἠθελε μιά πιό κοσμοπολίτικη ζωή.

Αλλοι Εύρωπαίοι μετανάστευσαν στήν Αμερική σάν παιδιά. Ο πατέρας τού Μπέν Σάν έφυγε στήν Αμερική γιατί τόν είχαν γιά έξορία άπό τήν Λιθουανία στήν Σιθηρία. Ο Σάν ήταν τότε μόνα όκτώ έτών. Εξάλλου, ὁ Ραφαέλ Σόγιερ ήταν 13 έτών όταν ή μεγάλη οἰκογένειά του ἠρθε στήν Αμερική, γιατί τόν πατέρα του τόν παράκολουθούσε ἡ μυστική ἀατυναμία τής Ρωσίας. Καί ὁ Μάρκ Ρόθκο έφτασε στήν Αμερική οτά 9 χρόνια του μέ τήν οἰκογένειά του. Ολες αύτές οί οἰκογένειες ἠ βρίσκονταν σέ διωγμό στίς πατρίδες τους ἡ όναζητούσαν καλύτερες συνθήκες ζωής, γιατί πίστευαν ὁτι «πήγαιναν σέ έναν άλλον ούρανό», στόν παράδεισο.

Ξένοι στόν παράδεισο

Βέβαιο, τό πράγματα δέν ήταν είδους βρίσκεται πάντοτε λύση. Πάντως, πρέπει νέ τονιαθεί ὁτι οί ὑπερβολικές ἀπαιτήσεις, ἰδίως τών νέων, δέν είναι πάντα δικαιολογημένες. Πιστεύω ὁτι σήμερα ένας νέος ἠθοποιός παίρνει ἀρκετά χρήματα ἀπά τό θέατρο, χωρίς νά ὑπολογίσουμε τί κερδίζει ἀπό τήν τηλεόραση ἡ τόν κινηματογράφο ἡ τό ραδιόφωνο. Πόσα χρήματα παίρνει ένας νέος γιατρός, μόλις θγαίνει στό ἐπάγγελμα; οι, θά ἠθελα νά πώ ὁτι τέτοιες καταστάσεις γίνονται καί ξαναγίνονται, ἀλλά τό θέατρο προχωρεί πάντα.

Θέατρο έξω ἀπό τό κέντρο

Ηδη στή συζήτηση τέθηκε τό θέμα τών δημοτικών θεάτρων, τής ἀνάγκης δημιουργίας θιάσων καί θεάτου γή είναι ἡ τέχνη του. Καί ένος ἀπό τούς πιό σημαντικούς πίνακές του είναι ἐκείνος πού τιτλοφορείται

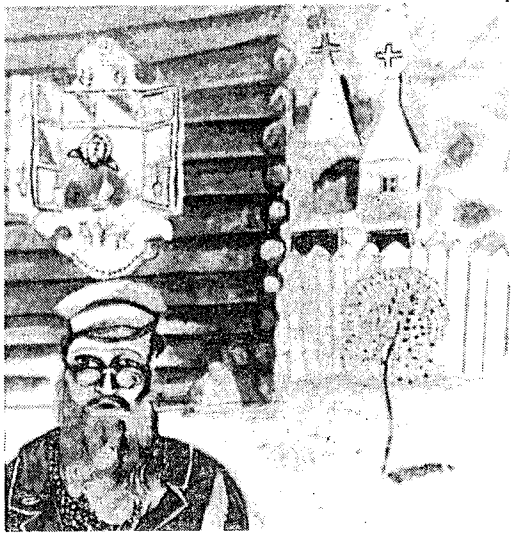

Εργο τού Σαγκάλ πού κι αὐτός πήγε ἀπό τήν Ρωσία στήν δύση: τιτλοφορείται «ὁ ἄνθρωπος μέ τά γυαλιά».

ἡ μητέρα του πέθανε στόν «παράδεισο» ἀπά πείνα. Οἱ ἐμπειρίες ἐκείνες τόν κυνηγούσον σ' ὁλη του τή ζωή καί αὐτά φαίνεται στήν τέχνη του. Μερικοί θεωρούν τόν Γκόρκυ σάν ἐναν καλλιτέχνη πού ἐμεινε μόνιμα στήν ἐξορία καί ὁτι πατρική «ὁ καλλιτέχνης καί ἡ μητέρα του». ζωγραφισμένος ὁταν ὁ Γκόρκυ ἡταν πολύ νέος.

Ο Μαρσέλ Ντουσάμπ ἐφθασε στή Νέα Υόρκη, μεταφέροντας ἐκεί τό Νταντά, γιατί στή διάρκεια τού πρώτου παγκόσμιου πόλεμου ἑνοιωσε ἀσχημα στό Παρίσι μιά καί, λόγω καρδιοπάθειας δέν πήγε στόν στρατό καί δέν εἰχε οὐτε ἑνα φίλο κοντά του. Λάτρευε τήν Νέα Υόρκη, τήν ἐθρισκε εὐχάριστη, ἀλλά πηγαινο-ερχόταν ατό Παρίσι. Τήν πρώτη ἀτομική του ἐκθεση, ὡστόσο, τήν ἐκανε στό Σικάγο. Τελικά ἐγκατεστήθηκε μόνιμα στή Νέα Υόρκη μετά τό 1940. Ετσι μπορεί νά πεί κανείς ὁτι ἡ γαλλική σχολή στή Νέα Υόρκη εἰχε δυνατούς ἐκπροσώπους.

Αλλά περισοότερο κοτέφυγαν στήν Αμερική οἱ Γερμανοί καλλιτέχνες καί ἐπιστήμονες, τότε πού οἱ μούσες ἐγκατέλειψαν τόν Χίτλερ. Μεγάλες διασημότητες τής Γερμανίας σάν τόν Γκρόπιους, τόν Μαρκούζε, τόν Αἴνστάιν κατέφυγαν ατίς Ηνωμένες Πολιτείες. Καί μαζί τους ένα πλήθος ἀπό καλλιτέχνες.

Μερικοί Εύρωπαίοι κατέφυγαν στήν Αμερική κατά τή διάρκεια τού πολέμου καί τής κατοχής. Ο Λεζέ ἐζησε ὁλη τήν κατοχή (1940-45) στήν Αμερική καί γύρισε στήν Γαλλία ὁταν ἡταν δυνατόν. Ὡστόσο τίς Ηνωμένες Πολιτείες τίς ἐπισκέπτονταν ἀπό τήν ὀρχή τής δεκαετίας τού 1930 καί ατίς ἐπιοκέψεις ἐκείνες ἡ ἐξέθετε ἔργα του ἡ ἐδίδασκε (στό Σικόγο. στό Γιέηλ, στήν Καλιφόρνιο). Μερικά ἀπό τά πιό καλά ἔργο του τό δημιούργησε κατά τή διαμονή του στήν Αμερική.

Ο Μάξ Ερνστ κι αὐτός πήγε στήν Αμερική καί ἐφυγε. Παντρεύτηκε τήν Πέγκυ Γκουγκενχάιμ καί ἐμεινε ἀρκετό διάστημα στή Νέα Υόρκη, ἀλλά κατόπι ποντρεύτηκε τήν Ντοροτέα Τάννινγκ καί πήγε στήν Αριζόνα ὁπου δημιούργησε μερικά ἐκπληκτικά γλυπτά καί πίνακες ζωγραφικής ὁπου συνδυάζονται τό εὐρωπαϊκά μέ τά ἀμερικανικά στοιχεία. Τό 1958 γύρισε στήν Εὐρώπη καί ἐγινε Γάλλος ὑπήκοος.

Καί οἱ ἄλλοι

Κάποιοι, βέβαια, πέθαναν. Ο Μοντριάν ζωγράφισε ἀριστουργήματα στή Νέα Υόρκη. Κι αὐτός πήγε στήν Αμερική ἀφού πέρασε προηγουμένως ὁπό τό Λονδίνο. τελικά ζήτησε τήν ἀμερικανική ὑπηκόότητα, ἀλλά πέθανε πρίν τού δοθεί ἡ ἐγκριση.

Δέν εἶναι βέβαιο ὁτι τό ἔργο του ἐπηρέασε τήν ἀμερικανική τέχνη, ἀλλά αἴγουρα θλέπουμε ἀρκετά στοιχεία του ατούς πίνοκες τού Πάλλοκ. Εκείνο πού εἶναι βέβαιο εἶναι ὁτι ἡ Νέα Υόρκη ἐπηρέασε πολύ τόν Μόντριαν.

Ο Μάξ Μπέκμαν εἰχε ζητήσει νά πάει στήν Αμερική, ἀλλά οἱ ἀμερικανικές ὀρχές δέν τού ἐδιναν θίζα. Ετσι πέρασε τό χρόνια τού πολέμου στήν Ολλανδία. Από τό 1933 εἰχε ἀπολυθεί ἀπό τήν δουλειά του στήν Φρανκφούρτη, ὁπου δίδασκε καί οἱ ναζί θεωρούσαν τήν τέχνη του παρακμιοκή. Εγκατέλειψε τήν Γερμανία τό 1937 καί δέν ξαναγύρισε. Αργότερα δίδαξε στήν Ούάσιγκτον καί στή Νέο Υόρκη ὁπου πέθανε τό 1950. Δυό μεγάλο του τρίπτυχα ὁ Μπέκμαν τά ζωγράφισε κατά τή διάρκεια τής παραμονής του στή Νέα Υόρκη.

Η ἐπίδραση τών Εὐρωπαίων καλλιτεχνών, εἴτε μετανάατες ἡταν εἴτε πρόσφυγες, ἀπό τήν Εὐρώπη πάνω στήν ἀμερικανική τέχνη εἶναι ἀνυπολόγιστη. Καί τώρα τελευτοίο περιγράφεται σέ διάφορα θιβλία, πού θγαίνουν. Θά πρέπει τέλος νά εἰπωθεί ὁτι ἀκόμη καί σημερο ὑπάρχει ἑνα εἶδος μετανάστευσης καλλιτεχνών ὁπό τήν ἀνατολή πρός τήν δύση, ἰσως γιά ἀλλους λόγους καί μέ ἀλλους τρόπους. Η Αμερική λέει ἀκόμη «ναί» καί δίνει εὐκαιρίες σέ ὁσους θέλουν νά πάνε. νά ζήσουν καί νά δημιουργήσουν ἐκεί.